

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№12

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 2025-yil, dekabr.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiye Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA DAVRIDA TIJORAT BANKLARI LIKVIDLILIK XAVFINI BOSHQARISHI.....	44
Baxromov Nodirjon Muxammadamin o'g'li	
TURIZM XIZMATLAR BOZORI ISTE'MOLCHILARINI SEGMENTLASH USULI ASOSIDA DIVERSIFIKATSIYA KONSEPSIYASINI ISHLAB CHIQISH.....	48
Maxmudova Aziza Pirmamatovna	
"INNOVATSION AGROTEKNOLOGIYALAR VA "YASHIL IQTISODIYOT" TAMOIYILLARI ASOSIDA G'ALLA YETISHTIRISH BARQARORLIGINI BAHOLASH.....	53
Turayeva Gulizahro	
АНАЛИЗ ЦЕНОБРАЗОВАНИЯ НА ЗЕРНОВЫЕ ПРОДУКТЫ ПО ДАННЫМ МАРКЕТИНГОВЫМ ИСЛЕДОВАНИЯМ (НА ПРИМЕРЕ НАМАНГАНСКОЙ ОБЛАСТИ).....	57
Баҳриддинов Жаҳонгирбек Равшанжон ўғли	
KICHIK BIZNES RIVOJINI TA'MINLASHDA BOZOR INFRATUZILMALARINING AHAMIYATI.....	62
G'aniyev Botir Baxtiyorovich, Zakirova Gulnora Mirzaliyevna	
KICHIK SANOAT ZONALARI FAOLIYATINI SAMARALI BOSHQARISH METODOLOGIYASI VA YO'LLARI.....	67
Shodmonqulov Kamoliddin Murodillaevich	
INNOVATION FAOLIYAT XARAJATLARINING BUXGALTERIYA HISOBI VA AUDITINI TAKOMILLASHTIRISH.....	73
Mustafoev Akbar Mustafo o'g'li	
MAHSULOT DIVERSIFIKATSIYASI VA LOGISTIKA XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISH ASOSIDA EKSPORT POTENSIALINI OSHIRISH YO'LLARI.....	78
Maxkamov Ibrayim, Jo'raboyeva Shohida Kamoliddin qizi	
REKLAMA SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA RAQAMLI MARKETING STRATEGIYALARI ROLI.....	83
Abduxalilova Laylo To'xtasinovna, Raxmonqulova Shahrizoda	
SIRKULAR IQTISODIYOTDA YOPIQ SIKL NAZARIYASINING ROLI.....	87
Sodikov Zokir Rustamovich	
YASHIL TEKNOLOGIYALARNI JORIY ETISHDA MOLIYAVIY RAG'BATLAR VA ULARNING NATIJALARI.....	92
Axmadjonova Gulmira Xabibulla qizi	
MAMLAKAT IQTISODIYOTI RIVOJLANISHIDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNING ROLI.....	97
G'aniyev Baydulla Toshmurodovich	
АНАЛИЗ ПОДХОДОВ ЦЕНТРАЛЬНЫХ БАНКОВ К РЕГУЛИРОВАНИЮ ИННОВАЦИОННЫХ БАНКОВСКИХ ПРОДУКТОВ: СРАВНЕНИЕ УЗБЕКИСТАНА И МЕЖДУНАРОДНОЙ ПРАКТИКИ.....	101
Даулетиярова Шахло	
СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ РЫНКА ЦЕННЫХ БУМАГ УЗБЕКИСТАНА.....	109
Кадилова Хадича Тураевна	
XORIY MAMLAKATLARINING IQTISODIYOTNI UGLERODSIZLASHTIRISH STRATEGIYALARI: O'ZBEKISTON UCHUN TAKLIFLAR.....	115
D.X. Pulatov, F.E.Shamsiyev	
O'ZBEKISTONDA ISLOM MOLIYASI: MUAMMOLAR VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI.....	125
Sattorov Ixtiyor Ochilovich, Karimov Shohruh Yo'ldoshali o'g'li	
HISOB SIYOSATI TARKIBIY TUZILISHI MASALALARI.....	133
Botirova Raximaxon Abdujabbarovna	
QURILISHDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNING MOLIYAVIY TAHLILI.....	136
Musayeva Shoirazimovna	

KICHIK SANOAT ZONALARINI RIVOJLANTIRISH ORQALI AHOLI TURMUSH FAROVONLIGINI OSHIRISH.....	144
Axmedov Oybek Turgunpulatovich	
O'ZBEKISTON SUG'URTA BOZORI PORTFELI TAHLILI.....	149
Madraximov Ilxom Kamilovich	
FOYDA SOLIG'INING O'ZIGA XOS MUAMMOLI JIHATLARI.....	154
Zaripov Xusan Baxodirovich	
AGRAR SEKTORNI INNOVATSION MODERNIZATSIYA QILISHDA INVESTITSIYA OQIMLARINI BOSHQARISH MODELLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	159
Xamrayev Quvvat Iskandarovich	
OLIY TA'LIM XIZMATLARI BOZORIDA MARKETING TADQIQODLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	163
Jalilov Jamshid G'anjionovich, Safarov Zavqiddin Zokir o'g'li	
MINTAQA SANOAT TARMOG'I RIVOJLANISHINING IQTISODIY-STATISTIK TAHLILI.....	168
Xayitboev Abror Quvondiqovich	
РОЛЬ СМЕШАННОГО ФИНАНСИРОВАНИЯ (BLENDED FINANCE) В ПОВЫШЕНИИ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТИ КОММУНАЛЬНЫХ УСЛУГ: УРОКИ РАЗВИВАЮЩИХСЯ СТРАН.....	174
Гулмаматова Дурдона Шерали кизи	
KORXONALARDA STRATEGIK BOSHQARUV.....	180
Musayeva Dilnoza Dilshatovna	
BANK TIZIMIDA MARKETING AHAMIYATI VA BANK MARKETINGI.....	184
Usubjonov Zaxriddin Vasliddin o'g'li	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN XORJIY KREDIT MABLAG'LARINI JALB KILISH HUQUQIY JIHATLARI.....	189
Qulliyev Anvar Zayniddinovich	
TIJORAT BANKLARINI TRANSFORMATSIYALASH SHAROITIDA CHAKANA XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISH YO'LLARI.....	194
Alimov Umid O'ktambayevich	
MAHSULOTLARNING RAQAMLI PASPORTI TIZIMINI JORIY ETISH OMILLARI VA TO'SIQLARI.....	200
Avloqulova Sadoqat Sobirjon qizi	
KORXONALARDA FOYDA VA ZARARLARNI TAHLIL QILISHDA INNOVATSION METODLAR AHAMIYATI.....	207
Ernazarov Ortiq Eshnazarovich, Farog'at Xo'jabekova	
ВЛИЯНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА НА ЭКОНОМИЧЕСКОЕ БЛАГОСОСТОЯНИЕ, А ТАКЖЕ НОВЫЕ МЕХАНИЗМЫ ПОВЫШЕНИЯ ДОХОДОВ НАСЕЛЕНИЯ.....	212
Останов Эгамберди	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA VA INNOVASION TEXNOLOGIYALARNI INTEGRATSIYALASH: MOHIYATI VA RIVOJLANISH IMKONIYATLARI.....	218
Xakimova Xulkar Xamidovna	
QORAQALPOG'ISTON VA XORAZM OZIQ-OVQAT SANOATINING IQTISODIY-STATISTIK TAHLILI HAMDA UNI YANADA RIVOJLANTIRISH YO'LLARI.....	224
Tleuov Niyetulla Raxmanovich	
OILAVIY KORXONALARNING IQTISODIY TIZIMDAGI O'RNI.....	230
Shadiyeva Gulnora Mardiyevna, Rustamova Zarina Rustamovna	
SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA O'ZBEKISTON OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA MARKETING FAOLIYATINI MODELLASHTIRISH VA BOSHQARISH MEXANIZMLARI.....	234
Sadikov Shoxrux Shuxratovich	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASI KORXONALARINING RAQOBATBARDOSHLIKNI OSHIRISHDA RAQAMLI XIZMATLARNING AHAMIYATI.....	238
Asenbaeva Aydaygul Edenbaevna	
BARQARORLIK VA YASHIL MENEJMENT: ILMIY-NAZARIY YONDASHUVLAR VA AMALIY AHAMIYATI.....	242
Djalilova Dilbar Abdikarim qizi	

HUDUDLARNING IQTISODIY SALOHİYATINI INNAVATSION-INVESTITSION BOSHQARISH STRATEGIYASI VA MEXANIZMI (XORAZM VILOYATI MISOLIDA)	247
Maqsudova Malohatxon Maqsudovna, Yaxshimuratov Maqsadbek Narimon o'g'li	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI DAVLAT BUDJETINI 2026-YILGI SOLIQ SIYOSATINING TAHLILI VA XALQARO SOLISHTIRMA YONDASHUVI	251
Abdullayev Zafarbek Safibullayevich	
O'ZBEKISTON MINTAQALARIDA AYOLLAR TADBIRKORLIGINI RIVOJLANTIRISH OMILLARI	256
Mamataliyeva Dilnoza Raxmonovna	
TRANSFORMATSIYALASHUV SHAROITIDA INVESTITSİYALAR SHAKLLANISHI VA ULARNI SAMARALI BOSHQARISH YO'NALISHLARI	259
To'rayev Jasurali To'rayevich	
O'ZBEKISTONDA SAVDO TASHKIOTLARINING FAOLIYATI VA RIVOJLANISH HOLATI	264
B. Sulaymonov	
NAMANGAN VILOYATIDA "YASHIL IQTISODIYOT" MODELIGA O'TISH JARAYONIDA KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING IQTISODIY FAOLLIGI	270
Xonto'rayev Obbosxon Kamolxon o'g'li	
O'ZBEKISTONDA "YASHIL" IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI	274
Xoshimov Pazliddin Zuxurovich	
KICHIK BIZNES ORQALI ISH O'RINLARINI YARATISH STRATEGIYALARI: NAMANGAN VILOYATI MISOLIDA	278
Ergasheva Nigora Abdigapparovna	
MAMLAKATIMIZDA QO'SHILGAN QIYMAT SOLIG'INING IJTIMOIIY-IQTISODIY AHAMIYATI	283
Quryozov Sardorbek Sharifboevich	
РАЗРАБОТКА И ПРИОРИТИЗАЦИЯ КЛЮЧЕВЫХ ИНДИКАТОРОВ ЭФФЕКТИВНОСТИ ДЛЯ ОБЩЕНАЦИОНАЛЬНОЙ ПАНЕЛИ МОНИТОРИНГА ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БОЛЬНИЦ: ЭКСПЕРТНАЯ ОЦЕНКА СО СТОРОНЫ РУКОВОДИТЕЛЕЙ МЕДУЧРЕЖДЕНИЙ	290
Шухратов Мамуржон Шухрат угли	
MAHALLIY DAVLAT HOKIMIYAT ORGANLARINI RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA BOSHQARISHGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR	297
Nurmurodov Zafarjon Nurmurod o'g'li	
BANK TIZIMINING BARQAROR MOLIVAVIY RIVOJLANISHINI TA'MINLASH VOSITALARI	303
Sadikov Iskandar Gayratovich	
ЗЕЛЕНОЕ ФИНАНСИРОВАНИЕ В ЗЕЛЕННОЙ ЭКОНОМИКЕ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА	308
Халиков С. Х.	
HUDUDIY IQTISODIY RIVOJLANISHDA KICHIK BIZNESNI ROLI VA SAMARADORLIGINI OSHIRISH CHORALARI	313
Ergashev Jamshid Jamoliddinovich	
ИСТОРИЧЕСКИЙ ПРОЦЕСС СТАНОВЛЕНИЯ ФАРМАЦЕВТИЧЕСКОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ	317
Мажидова Фарангиз Фуркатзода	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDAGI TADBIRKORLIK SUBYEKTLARIDA ISHLAB CHIQARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH	321
Isakov Oybek Jamoliddinovich	
NORASMIY KOOPERATSIYA MUNOSABATLARINING FERMER XO'JALIKLARI YETISHTIRGAN MAHSULOT MIQDORIGA TA'SIRINI BAHOLASH	325
Ismoilov Azamat	
O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARIDA FOIZ RISKINI BOSHQARISH AMALIYOTI	332
Seitnazarov Daniyar Baxadirovich	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA SUT VA SUT MAHSULOTLARINI QAYTA ISHLOVCHI KORXONALAR FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH	341
Normuradov Nurbek Sunatilloevich	
"AYOL RAHBARLAR: RAHBARLIK SALOHİYATI VA ISH JOYIDA TENGLIK" FRANSIYA DAVLATI TAJRIBASI ASOSIDA	346
Abduraxmonova Feruzabonu	

QISHLOQ XO'JALIGIDAGI KLASSTERLARNING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH.....	352
Dildora Yuldasheva	
TIJORAT BANKLARINING DEPOZIT BAZASINING YETARLILIGINI TA'MINLASH YO'LLARI	359
I.J. Isakov	
OLIY TA'LIM SIFATINI OSHIRISH VA IQTISODIY DIAGNOSTIKA O'TKAZISHNING XORIJ TAJRIBASI.....	363
Xo'jaxonov Ma'rufxon Xamidxonovich, Axmedov Oybek Turg'unpulatovich	
INKLYUZIV TA'LIMNI MOLIYAVIY QO'LLAB-QUVVATLASHDAGI MUAMMOLAR VA ULARNI YECHISH YO'LLARI.....	369
Egamberdiyeva Dilorom Botir qizi, Pulatova Moxira Baxtiyorovna	
"KREATIV IQTISODIYOT" HAMDA "TURIZM" TUSHUNCHALARINING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI	374
Abdurasulov Shovqiddin Erkin o'g'li	
THE STRATEGIC ROLE OF THE INDUSTRIAL SECTOR IN THE NATIONAL ECONOMY AND DEVELOPMENT FACTORS.....	380
Rakhimov Bakhromjon Ibroximovich	
INVESTITSIALARNI MOLIYALASHTIRISH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISHNING ASOSIY YO'NALISHLARI.....	386
Ismailov Dilshod Anvarjonovich	
GLOBAL INCOME INEQUALITY IN 2024: CAUSES, PATTERNS, AND CONSEQUENCES.....	393
Ilhomjonov Jaxongir Alisher o'g'li	
ТОРГОВЫЕ ОТНОШЕНИЯ В СВОБОДНО ЭКОНОМИЧЕСКИХ ЗОНАХ: ПРОБЛЕМЫ И РЕШЕНИЯ	401
Шарифходжаев Шавкат Окилович, Ачилова Ширин Шавкат кизи	
O'ZBEKISTON KON-METALLURGIYA SANOATI: RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA HOZIRGI HOLATI	407
Ergashov Botirjon Ergashovich	
PENSIYA JAMG'ARMASIDA DAVLAT BUDJETI TRANSFERTLARI ULUSHI HAMDA UNING XORIJ TAJRIBASI	415
Sherjonov Doniyor Saparbayevich	
O'ZBEKISTON SANOAT KORXONALARINI QIMMATLI QOG'OZLAR BOZORIDAN FOYDALANIB MOLIYALASHTIRISHNING HOZIRGI HOLATI VA MUAMMOLARI.....	419
Igitov Jurabek Kuzibekovich	
QO'SHILGAN QIYMAT SOLIG'I BO'YICHA FIRIBGARLIKLAR: MEXANIZMLARI, SABABLARI VA ULARNI OLDINI OLISH YO'LLARI.....	425
Eshkarayev Bobir Chariyevich	
TOG' VA TOG'OLDI HUDUDLARIDA QISHLOQ XO'JALIGINI DIVERSIFIKATSIYA QILISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI VA IQTISODIY SAMARADORLIGI.....	431
Abdulxayeva Gulshan Maxmudovna	
TURIZM SOHASINING IJTIMOIIY-IQTISODIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI (SAMARQAND VILOYATI MISOLIDA).....	435
Xalimov Shaxboz Xalimovich	
SANOATDA IQTISODIY MOLIYAVIY HISSOBOTLAR XALQARO STANDARTLARINI RAQOBATBARDOSH KORPORATIV STRATEGIYALARNI SHAKLLANTIRISHDA QO'LLASH.....	442
Turaboev Ibroxim Ismoil o'g'li	
ФОНДИРОВАНИЕ И СТРАХОВАНИЕ В СИСТЕМЕ УПРАВЛЕНИЯ ФИНАНСОВЫМИ РИСКАМИ АПК: СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ И МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ	447
Дурманов Акмал Шаймарданович	
PAHTA-TO'QIMACHILIK KLASSTERLARI RIVOJLANISHINING STATISTIK KO'RSATKICHLARI TAHLILI	456
Atajanova Guli Maxsudbekovna	
JAHON MOLIYAVIY BOZORLARI BARQARORLIGIGA GLOBAL IQTISODIY INQIROZLAR VA GEOSIYOSIY OMILLARNING TA'SIRI HAMDA ULARNI BOSHQARISH STRATEGIYALARI	462
Abdurazakova Nargiza Rixsibayevna	

QISHLOQ XO'JALIGIDA RESURLARDAN SAMARALI FOYDALANISH VA OZIQ-OVQAT MAHSULOTLARINI ISHLAB CHIQARISHDA BOSHQARUV QARORLARINING IQTISODIY TAHLILI.....	467
Mamadiyarov Dilshad Uralovich	
PAXTA TOZALASH KORXONALARINING TARKIBIY BO'LINMALARIDA MOLIVAVIY BOSHQARUV TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	474
Murodov Orif Jumayevich, G'ulomov Xaydarbek Ilyos o'g'li	
BARQAROR KELAJAK SARI: MAMLAKATDA EKOLOGIK XAVFSIZLIKNI MUSTAHKAMLASH	482
Abdullaev Shavkatjon Maxmudillaevich	
ZAMONAVIY IQTISODIY SHAROITLARDI KORXONALARNING MOLIVAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASH	487
Abdulakimova Moxina Farxod qizi	
UMUMIY OVQATLANISH SHAHOBCHALARINING FAOLIYATI SAMARADORLIGINI TAHLIL QILISH.....	493
Amiriddinova Muslima Zayniddin qizi	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA MIJOZLAR EHTIYOJINI O'RGANISH VA XIZMAT SIFATINI OSHIRISHNING INNOVATSION YONDASHUHLARI	498
Babayeva Lola Ibragimovna	
MINTAQADA TARIXIY VA MADANIY TURIZMNI RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARINI KENGAYTIRISHDA DAVLAT HAMDA XUSUSIY SHERIKCHILIK TIZIMIDAN FOYDALANISH	504
Xusanov Chari Kadirovich	
PROSPECTS FOR IMPROVING INFRASTRUCTURE FOR SMALL BUSINESS AND ENTREPRENEURSHIP IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN.....	509
Botirova Xulkar Olimjonovna	
THE IMPACT OF AGRICULTURAL CLUSTERS ON FOOD SECURITY AND MACROECONOMIC STABILITY	514
Sherkulov Shohruh Erkin ugli	
OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA ISSIQXONA IQTISODIYOTINI O'RNI VA NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLAR	520
Otavullaev Sukhrob Sa'dullo o'g'li	
IJTIMOII AHAMIYATI YUQORI LOYIHALARNI DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIGI ASOSIDA BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH	524
Taspanova Ayzada Kenjebayevna	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARIDA RAQOBAT STRATEGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH	529
Sharopova Nafosat Radjabovna, Jamolova Aziza	
TIKUV-TRIKOTAJ KORXONALARIDA ISTE'MOLCHILARNING XULQ-ATVORINI O'RGANISHNI TAKOMILLASHTIRISH.....	537
Sultonova Zulxumor, Bobojonov Baxrombek Ro'zimovich	
INTERNATIONAL TRADE BETWEEN INTEGRATION AND ISOLATION: INNOVATION AND UNCERTAINTY IN A FRAGMENTING GLOBAL ECONOMY.....	542
Zakhidov Azizbek Rustamovich	
QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASI QO'NG'IROT TUMANIDA SIGIRLAR BOSH SONINING PROGNOZ KO'RSATKICHLARI	548
Sabit Gabbarov	
TO'QIMACHILIK MAHSULOTLARI EKSPORTINI OSHIRISHDA YASHIL MARKETING STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISH	552
Ergashxodjayeva Shaxnoza Djasurovna, Xo'janova Husnora	
O'ZBEKISTONDA IQTISODIY O'SISH SIFAT OMILLARINING TA'SIRINI BAHOLASH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH.....	558
Bustonov Mansurjon Mardonakulovich	
ОБЩАЯ КОНЦЕПЦИЯ СТАБИЛЬНОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ФИНАНСОВЫХ РЕСУРСОВ.....	567
Зайналов Джахонгир Расулович	
ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ РЫНКОВ КАПИТАЛОВ	571
Хотамкулова Мадина Санжар кизи, Зайналов Джахонгир Расулович	

IPOTEKA KREDITI MEXANIZMLARINI RIVOJLANTIRISH BO'YICHA AMALIY ISHLAR TAHLILI	576
A'zamxo'jayeva Nihola Sulaymon qizi	
KORXONALARDA YASHIL MARKETING STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISHNING XORIJ TAJRIBASI	581
Abdurashidova Nigora Alisherovna, Abduqodirova Donoxon	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARIDA ISHLAB CHIQRISH SALOHİYATINI OSHIRISH OMILLARI VA MEZONLARI	588
Jumanov Ruslanbek Bobojanovich	
O'ZBEKISTONIDA MEHNAT BOZORINING TARKIBIY TRANSFORMATSIYASI VA UNING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI	592
Rasulev Alisher Fayziyevich, Qodirov Asliddinxo'ja Mahammadjon o'g'li	
STUDY OF THE ECONOMIC EFFICIENCY OF GREEN BONDS, ECOLOGICAL LOANS, AND GREEN INVESTMENT FUNDS, AS WELL AS THEIR IMPORTANCE IN THE FINANCIAL SYSTEM.....	595
Avazov Azizbek Ashurali o'g'li	
KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIK TERMINOLOGIYASINING ILMIY-TAHLILII TALQINI.....	603
Aripov Oybek Abdullayevich	
O'ZBEKISTONDA MEHNAT BOZORINING TARKIBIY TRANSFORMATSIYASI VA UNING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI.....	608
Rasulev Alisher Fayziyevich, Qodirov Asliddinxo'ja Mahammadjon o'g'li	
FERMER XO'JALIKLARIDA INVESTITSION JARAYONLARNI TASHKIL ETISH VA OPTIMALLASHTIRISH.....	611
Kdirbaev Amir Marat uli	
ITALIYA VA YAPONIYADA DAVLAT QARZINING UZOQ MUDDATLI BARQARORLIGI: FISKAL QOIDALAR VA QARZ BOSHQARUVI STRATEGIYALARINING QIYOSIY TAHLILI.....	614
Abdurahimov Abror Zafarovich, L.M. Tashpulatova	
ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ В ВЫСШЕМ ОБРАЗОВАНИИ: ВОЗМОЖНОСТИ ПЕРСОНАЛИЗАЦИИ, ВЫЗОВЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ	621
Камалова Малика Низамовна, Очилов Акрам Одилович	
O'ZBEKISTONDA YASHIRIN IQTISODIYOTNING ISHSIZLIK DARAJASIGA TA'SIRINI IFODALOVCHI ASOSIY OMILLAR	626
Raxmonov Bekzod Sharibjon o'g'li	
GLOBAL XAVFLARNING KESKINLASHUVI SHAROITIDA QAYTA SUG'URTANI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI.....	631
Norov Zarif Shamsiddinovich	
INNOVATSION SUG'URTA XIZMATLARINI JORIY ETISH ORQALI IXTIYORIY SUG'URTA XIZMATLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	638
Xayitov Nodirjon Uzokovich	
VOSITACHILIK XIZMATLARINI KO'RSATUVCHI SUBYEKTLAR AUDITI SIFAT NAZORATI.....	652
O.Q. Qo'shmatov	
AUDITORLIK XULOSASINI SHAKLLANTIRISHDA MATEMATIK MODELLARDAN FOYDALANISH MASALALARI	657
I.Qo'ziyev, F.Ochilov	
MAJBURIYATLAR HISOBINING NAZARIY ASOSLARI.....	664
Ochilov Farxodjon Shavkatjon o'g'li	
ВОПРОСЫ РЕОРГАНИЗАЦИИ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА В СЕЛЬКОМ ХОЗЯЙСТВЕ	669
Розиков Жалил Жалолович	
TOVAR-MODDIY ZAXIRALAR AUDITINI O'TKAZISH TARTIBI.....	678
M.Xayitboyev	
USTAV KAPITAL HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH	683
Inomjon Sherimbetov	
QISHLOQ XO'JALIGIDA KOOPERATIVLARNI RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARI	688
Mirzayev Musurmon Umidullayevich, Ziyadullayev Ilhom Narkobilovich	

EKSPORT BOZORLARINI DIVERSIFIKATSIYA QILISHDA MOLIVAVIY RAG'BATLARNING ROLI	694
Galiyev Tohir Fazliddinovich	
ZAMONAVIY LOGISTIKA TIZIMIDA MARKETING STARTEGIYALARIDAN FOYDALANISHNI TAKOMILLASHTIRISH	700
Abduqodirova Umida G'ayrat qizi	
QASHQADARYO URBANIZATSIYALASHGAN HUDUDLARIDA AGLOMERATSIYA JARAYONLARIGA TA'SIR KO'RSATUVCHI OMILLAR	706
Nazarova Feruza Usmonovna	
TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN ALOQA KORXONALARINI KREDITLASHNING ZARURLIGI HAMDA IQTISODIY AHAMIYATI	713
Shaymatov Mansur Jo'rabaevich	
MOLIVAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLARI ASOSIDA MOLIVAVIY AKTIVLARNI TAN OLISH	720
Odiljonova Oybarchin Fayzullo qizi	
QISHLOQ XO'JALIGIDA INNOVATSION TRANSFORMATSIYA BARQARORLIGINI BAHOLASH	724
Sanetullaev Aybek Esbosinovich	
XALQARO AVTOMOBIL ISHLAB CHIQUVCHI KOMPANIYALARNING RIVOJLANISH XUSUSIYATLARI	728
Xidoyatov Mirsaid Mirmuhsunovich	
ENSURING THE FINANCIAL SUSTAINABILITY OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS: STRATEGIES FOR RESILIENCE IN AN ERA OF DECLINING RESOURCES AND RISING EXPECTATIONS	734
Inomiddin Imomov	
"YASHIL" TEXNOLOGIYALARNI IQTISODIY RIVOJLANISHGA INTEGRATSIYA QILISHNING NAZARIY ASOSLARI	744
Miraxmedova Maftuna Ibragimovna	
ИНТЕГРАЛЬНЫЙ ПОДХОД К ОЦЕНКЕ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ	751
Алиева Эльнара Аметовна	
AHOLI DAROMADLARI VA ULARNING SHAKLLANISH MANBALARI	756
So'fiyeva Xusniya Soxibjonovna	
НАУЧНО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ПРОЕКТИРОВАНИЮ И РАЗВИТИЮ ЭЛЕКТРОННОЙ КОММЕРЦИИ В УЗБЕКИСТАНЕ	760
Назарова Гулчебра Нурмуханбетовна	
СОВРЕМЕННЫХ ПОДХОДОВ ПО ОЦЕНКЕ ЭКСПЛУАТАЦИОННОЙ УСТОЙЧИВОСТИ МАЛОМОЩНЫХ СЕТЕВЫХ ФОТОЭЛЕКТРИЧЕСКИХ СТАНЦИЙ	766
А.Р. Кудратов	
IJTIMOIIY XIZMATLAR KO'RSATISH JARAYONIDA TASHKILIIY VA IQTISODIY MUNOSABATLAR	775
Berdiyeva Nafisa Qahramonovna	
QISHLOQ XO'JALIGIDA INNOVATSION BIZNESNI BOSHQARISH VA YANGI TEXNOLOGIYALAR ORQALI SAMARADORLIKNI OSHIRISH	780
Mamadiyarov Dilshad Uralovich, Normurodov Sarvar Norboy o'g'li	
GRUZIYA TAJRIBASIDA BARQAROR TURIZMNI TA'MINLASHNING TASHKILIIY-IQTISODIY MEKANIZMLARI VA ULARNING O'ZBEKISTON SHAROITIDA QO'LLANILISHI	786
Suyunova Dilnoza Mexridin qizi	
INNOVATSION FAOLIYATNING MINTAQADA XIZMAT KO'RSATISHNI TAKOMILLASHTIRISHDAGI XUSUSIYATLARI	790
Fayziyeva Shirin Shodmonovna	
QORAQALPOG'ISTON HUDUDIDA ETNOGRAFIK TURIZM KLASSTERINI SHAKLLANTIRISHNING IQTISODIY OMILLARI	795
Kunnazarova Orazxan	
MAMALAKATIMIZ IMPORTI VA EKSPORTIDA KICHIK BIZNESNING ULUSHI	798
Jo'rayev Ilhomjon Kamolidinovich	
YEVROOBLIGATSIYA VA UNING AKSIYADORLIK JAMIYATLARI TOMONIDAN EMISSIIYASI	807
Avezov Ibrohim Ilxomovich	

IQTISODIYOTDAGI INNOVATSION O'ZGARISHLAR SHAROITIDA TO'QIMACHILIK KORXONALARIDA RAQOBATBARDOSHLIKNI BOSHQARISHNING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI	808
Xonkeldiyeva Komilaxon Ravshanjon qizi	
SPORT ANJOMLARI SANOATIDA INNOVATSION JARAYONLARNI TIZIMLASHTIRISH MODELINING ZARURATI.....	813
Xamraqulov Ixtiyor Baxtiyorovich	
GREEN MARKETING STRATEGIES AND THE APPLICATION OF NEUROMARKETING METHODS IN THEIR DEVELOPMENT.....	819
Samadov Asqar Nishonovich, Latipova Go'zal	
OZIQ-OVQAT SANOATIDA KICHIK KORXONALAR SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI.....	825
Mavlanova Barchinoy Shonazar qizi	
BARQAROR IQTISODIY RIVOJLANISHDA INVESTITSİYALAR AHAMIYATINING EMPIRIK TAHLILI	831
Nazarova Ra'no Rustamovna, Najmiddinov Yahyo Fazliddin o'g'li	
YASHIL TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA MEHMONXONALAR ROLI: MUAMMOLAR VA IMKONIYATLAR.....	840
Raxmonova Nigina Anvarovna	
IJTIMOII SIYOSAT SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI: O'ZBEKISTONNING AMALIY YONDASHUVI VA RIVOJLANGAN MAMLAKATLAR TAJRIBASI.....	844
Bafojev Farrux Jo'raqulovich	
AHOLI IJTIMOII HIMOYASINI KUCHAYTIRISH MUAMMOLARI	852
Ulashev Xubbim Askarovich	
YASHIL TA'LIM RIVOJLANISH BOSQICHLARI: YAPONIYA MISOLIDA	856
Raxshona Nabibullayeva	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA ELEKTRON SAVDONING MINTAQA IQTISODIYOTINI RIVOJLANTIRISHGA TA'SIRI.....	861
Mo'minov Yahyobek Shokirjon o'g'li	
TUROPATORLIK FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI.....	865
Toshev Akmal Salimovich	
TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH ORQALI MINTAQADA AHOI DAROMADLARINI OSHIRISH YO'NALISHLARI	874
Quldasheva Maftuna Musurmon qizi	
ФАКТОРЫ И МЕХАНИЗМЫ ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ.....	878
Алиева Эльнара Аметовна, Рахматхонов Саидодилхон Расулхон угли	
МЕХАНИЗМЫ УСТОЙЧИВОГО ФИНАНСИРОВАНИЯ В СТРАНАХ С РАЗВИВАЮЩЕЙСЯ ЭКОНОМИКОЙ: РОЛЬ ESG-ИНСТРУМЕНТОВ, ДИНАМИКА РАЗВИТИЯ РЫНКА ЗЕЛЁНЫХ ОБЛИГАЦИЙ И ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЕ ПОДХОДЫ НА ПРИМЕРЕ УЗБЕКИСТАНА И МАЛАЙЗИИ.....	884
Нарзуллаева Мехрангиз Ақобировна	
DORIVOR O'SIMLIKLA SAVDOSIDA QIYMAT ZANJIRI TAHLILI: IQTISODIY SAMARADORLIKNI OSHIRISH OMILLARI.....	893
Maftuna Ermatova Arslonbek qizi	
O'ZBEKISTON VA TURKMANISTON O'RTASIDAGI SAVDO AYLANMASI TAHLILI	899
Voxidova Mehri Xasanovna	
GLOBAL KOMPANIYALARDA RAQAMLI MENEJMENTNING SAMARADORLIK KO'RSATKICHLARI	905
Axmedov Sardor Shuxrat o'g'li	
IQLIM O'ZGARISHLARI VA GLOBALLASHUV SHAROITIDA EKOLOGIK-HUQUQIY TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH.....	912
Jumanazar Xolmuminov	
YASHIL IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHNING JAHON TAJRIBASI	916
Kalandarova Elnura Muzaffar qizi	
INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA HUDUDLARNING INVESTITSIYAVII JOZIBADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI.....	921
Rahmatullayev Bobir Chorshamiyevich	

FINANCING WATER RESILIENCE: A FEASIBILITY ANALYSIS OF SOVEREIGN BLUE BOND ISSUANCE IN UZBEKISTAN.....	926
Yakubov Jakhongir	
УКРЕПЛЕНИЕ ПАРТНЁРСТВО И СОЗДАНИЕ ЕДИНСТВЕННОГО ЭНЕРГОРЫНКА В УЗБЕКИСТАНЕ	929
Каримова Нуржохон Олим кизи	
ИННОВАЦИОННАЯ ЗРЕЛОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЯ КАК ФАКТОР РОСТА ПРОИЗВОДСТВЕННОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ: МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПРИМЕНЕНИЯ КОМПЛЕКСНОЙ МОДЕЛИ	935
Алиева Эльнара Аметовна, Табаков Евгений Сергеевич	
"BUDJET JARAYONLARIDA XAVFLARNI ANIQLASH VA BAHOLASH: ICHKI AUDIT YONDASHUVLARI"	941
Abdujalilova Dilnoz Abdusattorovna, Nishonxo'djaev Bekzod Baxodir o'g'li	
IQTISODIY XAVFSIZLIKNI TA'MINLASHDA DAVLATNING ROLI	947
Raximov Baxromjon Ibroximovich	
O'ZBEKISTONDA SUT SEKTORINING QIYMAT ZANJIRINI SANOATLASHTIRISH MUAMMOLARI.....	951
Urazov Jamshidjon Sa'dullayevich	
STRATEGIK BOSHQARUV HISOBIDA XARAJATLAR HISOBİ VA KALKULYATSIYA TIZIMLARINING HOZIRGI HOLATI VA RIVOJLANISH YO'NALISHLARI	955
Hamroyeva Zuhra Amiral qizi	
АНАЛИЗ И ОЦЕНКА ТЕКУЩЕГО СОСТОЯНИЯ ПОКАЗАТЕЛЕЙ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В АЗЕРБАЙДЖАНЕ	961
Ариф Мустафаев	
ФАКТОРЫ ВЛИЯЮЩИЕ НА ИЗМЕНЕНИЯ ДОХОДОВ НАСЕЛЕНИЯ УЗБЕКИСТАНА В УСЛОВИЯХ РЫНОЧНОЙ ЭКОНОМИКИ.....	968
Ишонкулова Феруза Асатовна	
O'ZBEKISTONNING INVESTITSION HUQUQIY SIYOSATIDA GLOBAL REYTINGLARNING NORMATIV-HUQUQIY ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	974
Gavhar Bekturodova Adham qizi	
XALQARO MOLIYA BOZORIDA KREDIT RISKINI BAHOLASHNING ZAMONAVIY USULLARI VA RISKLARNI BOSHQARISH TIZIMINING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI.....	981
Ochilova Xusniya Olim qizi, Yuldasheva Umida Asanaliyevna	
JAHONDA BRONLASH TIZIMLARINING RIVOJLANISH BOSQICHLARINING EVOLYUTSIYASI.....	987
Ismatillaeva Sitara Sayfidin qizi	

JAHONDA BRONLASH TIZIMLARINING RIVOJLANISH BOSQICHLARINING EVOLYUTSIYASI

Ismatillaeva Sitora Sayfidin qizi

Buxoro davlat universiteti tayanch doktoranti

E-mail: sitorabonu2012@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada jahon bronlash tizimlarining evolyutsion rivojlanish bosqichlari, ularning turizm iqtisodiyotiga ta'siri hamda zamonaviy raqamli transformatsiya jarayonlari tadqiq etilgan. Tadqiqot IMRAD (Introduction, Methods, Results, and Discussion) metodologiyasi asosida amalga oshirilib, turizm axborot texnologiyalari sohasidagi ilmiy bilimlarni tizimlashtirish va yangi nazariy xulosalar ishlab chiqishga qaratilgan. Tadqiqotning dolzarbligi shundan iboratki, XXI asrning uchinchi o'n yilligida bronlash tizimlari turizm sanoatining raqobatbardoshligini belgilovchi asosiy omillardan biriga aylangan bo'lib, ularning evolyutsion rivojlanish qonuniyatlarini ilmiy jihatdan asoslash zarurati yuzaga kelgan. Tadqiqotning maqsadi jahon bronlash tizimlarining rivojlanish bosqichlarini tizimli tahlil qilish, yetakchi iqtisodchi olimlarning nazariy qarashlarini tanqidiy o'rganish hamda 2024-yil statistik ma'lumotlari asosida jahon mamlakatlarining bronlash tizimlari bozoridagi ulushini baholashdan iborat. Tadqiqotda tarixiy-evolyutsion, qiyosiy, statistik va kontent-tahlil metodlari qo'llanilgan. Ma'lumotlar bazasi sifatida Verified Market Reports, Grand View Research, Mordor Intelligence xalqaro tadqiqot kompaniyalari hisobotlari, UNWTO, WTTC, IATA rasmiy statistik ma'lumotlari hamda Web of Science va Scopus ma'lumotlar bazalarida chop etilgan ilmiy maqolalardan foydalanilgan.

Kalit so'zlar: bronlash tizimlari, global taqsimot tizimlari (GDS), onlayn sayohat agentliklari (OTA), e-turizm, raqamli transformatsiya, turizm iqtisodiyoti, SABRE, Amadeus, sun'iy intellekt, aqlii turizm, mobil bronlash, bulutli texnologiyalar.

Abstract. This article examines the evolutionary stages of global booking systems, their impact on the tourism economy, and contemporary processes of digital transformation. The study is conducted using the IMRAD (Introduction, Methods, Results, and Discussion) methodology and aims to systematize scientific knowledge in the field of tourism information technologies and develop new theoretical insights. The relevance of the research lies in the fact that in the third decade of the 21st century, booking systems have become a key determinant of competitiveness in the tourism industry, creating a need for a scientifically grounded understanding of their evolutionary development patterns. The purpose of the study is to systematically analyze the stages of development of global booking systems, critically review the theoretical perspectives of leading economists, and assess the market shares of countries in the global booking systems market based on 2024 statistical data. The research employs historical-evolutionary, comparative, statistical, and content analysis methods. The data sources include reports from international research companies such as Verified Market Reports, Grand View Research, and Mordor Intelligence, official statistics from UNWTO, WTTC, and IATA, as well as scholarly articles indexed in the Web of Science and Scopus databases.

Key words: booking systems, global distribution systems (GDS), online travel agencies (OTA), e-tourism, digital transformation, tourism economics, SABRE, Amadeus, artificial intelligence, smart tourism, mobile booking, cloud technologies.

Аннотация. В статье исследуются эволюционные этапы развития мировых систем бронирования, их влияние на экономику туризма, а также современные процессы цифровой трансформации. Исследование выполнено на основе методологии IMRAD (Introduction, Methods, Results, and Discussion) и направлено на систематизацию научных знаний в области информационных технологий туризма и формирование новых теоретических выводов. Актуальность исследования обусловлена тем, что в третьем десятилетии XXI века системы бронирования стали одним из ключевых факторов конкурентоспособности туристической индустрии, что требует научного обоснования закономерностей их эволюционного развития. Цель исследования заключается в системном анализе этапов развития мировых систем бронирования, критическом осмыслении теоретических взглядов ведущих экономистов и оценке доли стран мира на рынке систем бронирования на основе статистических данных за 2024 год. В исследовании использованы историко-эволюционный, сравнительный, статистический и контент-анализ методы. Информационную базу исследования составили отчёты международных аналитических компаний Verified Market Reports, Grand View Research, Mordor Intelligence, официальные статистические данные UNWTO, WTTC, IATA, а также научные публикации, индексируемые в базах данных Web of Science и Scopus.

Ключевые слова: системы бронирования, глобальные распределительные системы (GDS), онлайн-туристические агентства (OTA), е-туризм, цифровая трансформация, экономика туризма, SABRE, Amadeus, искусственный интеллект, умный туризм, мобильное бронирование, облачные технологии.

KIRISH

XXI asrning uchinchi o'n yilligida jahon turizm sanoati misli ko'rilmagan raqamli transformatsiya jarayonini boshdan kechirmoqda va ushbu jarayonning markaziy elementi sifatida bronlash tizimlari alohida ahamiyat kasb etmoqda. Zamonaviy turizm iqtisodiyotida bronlash tizimlari nafaqat texnik vosita, balki butun sanoat tuzilmasini shakllantiruvchi strategik infratuzilma sifatida namoyon bo'lmoqda [1, 2]. 2024-yilda jahon onlayn bronlash tizimlari bozori hajmi 572,78 mlrd AQSh dollariga yetib, ushbu ko'rsatkich yillik 9,9 foiz o'sish sur'atini namoyish etgan [10]. D. Buhalis ta'kidlaganidek, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari turizm tashkilotlari va destinatsiyalarning strategiyasi hamda raqobatbardoshligini belgilaydi [1].

Mazkur tadqiqotning dolzarbligi shundaki, bronlash tizimlarining evolyutsion rivojlanish bosqichlarini nazariy jihatdan asoslash va ularning iqtisodiy samaradorligini empirik ma'lumotlar asosida tahlil qilish zarurati mavjud. Tadqiqotning maqsadi jahon bronlash tizimlarining rivojlanish bosqichlarini tizimli o'rganish, taniqli iqtisodchi olimlarning nazariy qarashlarini tahlil qilish hamda 2024-yil statistik ko'rsatkichlari asosida jahon mamlakatlarining bronlash tizimlari bozoridagi ulushini baholashdan iborat.

Tadqiqot vazifalariga quyidagilar kiradi: bronlash tizimlarining tarixiy rivojlanish bosqichlarini aniqlash, yetakchi iqtisodchi olimlarning nazariy konsepsiyalarini tahlil qilish, 2024-yil statistik ma'lumotlarini mintaqaviy kontekstda o'rganish hamda bronlash tizimlarining kelajak istiqbollarini prognoz qilish. Tadqiqot obyekti sifatida jahon bronlash tizimlari bozori, predmeti sifatida esa ushbu tizimlarning evolyutsion rivojlanish qonuniyatlari va ularning iqtisodiy ko'rsatkichlari tanlangan. P. Sheldon [8] turizm sanoatini "axborotga bog'liq soha" sifatida ta'riflab, bronlash tizimlarining ushbu sohada markaziy o'rin tutishini ilmiy jihatdan asoslagan.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Bronlash tizimlari bo'yicha ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish natijasida bir nechta asosiy nazariy yo'nalishlarni ajratib ko'rsatish mumkin. Birinchi yo'nalish – bronlash tizimlarini strategik boshqaruv vositasi sifatida ko'rib chiquvchi yondashuv bo'lib, uning asosiy vakili D. Buhalis hisoblanadi. Uning 2003-yilda chop etilgan "eTourism: Information Technology for Strategic Tourism Management" asari [1] e-turizm sohasining fundamental ishlari qatorida e'tirof etilgan. Buhalis bronlash tizimlarining turizm korxonalari va destinatsiyalarning raqobatbardoshligini ta'minlashdagi strategik rolini nazariy jihatdan asoslab berdi.

2008-yilda R. Law bilan hamkorlikda nashr etilgan maqolada [3] e-turizm tadqiqotlarining 20 yillik rivojlanish jarayoni tahlil qilinib, bronlash tizimlarining transformatsion ta'siri yoritilgan. 2020-yilda Buhalis "Ambient Intelligence Tourism" konsepsiyasini ilgari surdi [2] va turizm texnologiyalarining evolyutsiyasini ICT → e-turizm → aqlli turizm → Ambient Intelligence turizm zanjiri orqali tavsiflab berdi.

Ikkinchi nazariy yo'nalish – bronlash tizimlarini axborot infratuzilmasi sifatida ko'rib chiquvchi yondashuvdir. P. Sheldonning 1997-yilda chop etilgan "Information Technologies for Tourism" asari [8] ushbu yo'nalishning asosiy manbasi hisoblanadi. Sheldon bronlash tizimlarini "turizm sanoatining asab tizimi" sifatida ta'riflab, ularning axborot oqimlarini boshqarishdagi hal qiluvchi rolini ilmiy jihatdan asoslab berdi.

Uchinchi yo'nalish – bronlash tizimlarini ijtimoiy-iqtisodiy hodisa sifatida o'rganuvchi kompleks yondashuvdir. H. Werthner va S. Kleinning 1999-yilda nashr etilgan "Information Technology and Tourism: A Challenging Relationship" asari [11] mazkur yo'nalishning asosiy nazariy manbasi hisoblanadi. Mualliflar e-turizmni "axborot texnologiyalari va elektron tijorat yechimlarining sayohat va turizm sanoatida tahlili, dizayni, joriy etilishi hamda qo'llanilishi" sifatida ta'riflaganlar.

To'rtinchi yo'nalish – mintaqaviy xususiyatlarni hisobga oluvchi yondashuv bo'lib, R. Law uning asosiy vakili hisoblanadi [3]. Law Osiyo-Tinch okeani mintaqasidagi bronlash tizimlarining o'ziga xos jihatlari tadqiq etib, mobil texnologiyalarning bronlash xulq-atvoriga ta'sirini tahlil qilgan.

Beshinchi yo'nalish – aqlli turizm va sun'iy intellekt kontekstida bronlash tizimlarini o'rganuvchi zamonaviy yondashuvdir. U. Gretzelning 2015-yilda ishlab chiqilgan "Smart Tourism: Foundations and Developments" konsepsiyasi [5] ushbu yo'nalishning nazariy asosini tashkil etadi. Gretzel bronlash tizimlarini "ma'lumotlarga asoslangan aqlli destinatsiya ekotizimining ajralmas qismi" sifatida ta'riflaydi. 2023-yilda D. Buhalis, P. O. Connor va R. Leung tomonidan chop etilgan maqolada [4] aqlli mehmonxona sanoati va tarmoqli destinatsiyalardagi moslashuvchan (agile) biznes ekotizimlari tadqiq qilingan.

Statistik ma'lumotlar nuqtai nazaridan, Verified Market Reports [10], Grand View Research [6], Mordor Intelligence [7] va SkyQuest Technology [9] hisobotlari bronlash tizimlari bozorining hajmi, mintaqaviy taqsimoti hamda o'sish sur'atlari bo'yicha eng ishonchli manbalar sifatida e'tirof etiladi. World Travel & Tourism Council (WTTC) [12] hisobotlari esa turizm sanoatining umumiy iqtisodiy ta'sirini baholashda muhim axborot bazasi vazifasini bajaradi.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, bronlash tizimlari bo'yicha mavjud tadqiqotlar asosan rivojlangan mamlakatlar kontekstida olib borilgan bo'lib, rivojlanayotgan mamlakatlar, jumladan Markaziy Osiyo mintaqasi

yetarlicha o'rganilmagan. Shuningdek, sun'iy intellekt texnologiyalarining bronlash tizimlariga integratsiyasi bo'yicha empirik tadqiqotlar hali ham cheklanganligicha qolmoqda.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda kompleks metodologik yondashuv qo'llanilgan bo'lib, u bir qator o'zaro bog'liq metodlarni o'z ichiga oladi. Xususan, tarixiy-evolyutsion tahlil metodi bronlash tizimlarining shakllanishi va rivojlanish bosqichlarini aniqlash uchun, qiyosiy tahlil metodi turli mamlakatlar va mintaqalarda bronlash tizimlari ko'rsatkichlarini solishtirish uchun, statistik tahlil metodi 2024-yilga oid empirik ma'lumotlarni qayta ishlash uchun, content-tahlil metodi esa ilmiy adabiyotlar va tahliliy hisobotlarni o'rganish uchun qo'llanildi.

Tadqiqotning ma'lumotlar bazasi sifatida Verified Market Reports [10], SkyQuest Technology [9], Grand View Research [6], Mordor Intelligence [7] kabi xalqaro tadqiqot kompaniyalarining 2024-2025-yillarda chop etilgan hisobotlari, shuningdek UNWTO, WTTC [12], IATA kabi xalqaro tashkilotlarning rasmiy statistik ma'lumotlari hamda Web of Science va Scopus ma'lumotlar bazalarida indekslangan ilmiy maqolalardan foydalanildi.

Nazariy asoslar sifatida D. Buhalis [1, 2, 3, 4], P. Sheldon [8], H. Werthner [11], R. Law [3] va U. Gretzel [5] kabi taniqli iqtisodchi va turizm tadqiqotchilarining e-turizm va bronlash tizimlariga oid ilmiy ishlari tanlab olindi. Ushbu olimlarning nazariy qarashlari tanqidiy tahlil qilinib, ularning asosida muallifning shaxsiy ilmiy pozitsiyasi shakllantirildi.

Statistik ma'lumotlarni tizimli tahlil qilish va talqin etish maqsadida jadval va grafiklar ishlab chiqildi, mintaqaviy tahlil doirasida esa 5 ta asosiy mintaqqa hamda 15 dan ortiq mamlakat bo'yicha empirik ma'lumotlar jamlandi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Jahon bronlash tizimlarining rivojlanish tarixini tahlil qilish natijasida beshta asosiy evolyutsion bosqich aniqlanadi. Birinchi bosqich (1960-1975-yillar) – markazlashtirilgan rezervatsiya tizimlari (CRS) davri bo'lib, 1964-yilda American Airlines kompaniyasi IBM bilan hamkorlikda SABRE (Semi-Automated Business Research Environment) tizimini yaratdi. Ushbu tizim soatiga 7000 tagacha bronlash operatsiyasini qayta ishlash imkoniyatiga ega bo'lgan [1]. Mazkur bosqich aviakompaniyalarning ichki bronlash ehtiyojlarini qondirish maqsadida kompyuterlashtirilgan tizimlarning joriy etilishi bilan tavsiflanadi.

Ikkinchi bosqich (1976-1986-yillar) – global taqsimot tizimlari (GDS) shakllanish davri hisoblanadi. 1976-yilda United Airlines (Apollo) va American Airlines (SABRE) o'z rezervatsiya tizimlarini sayyohlik agentliklariga taklif eta boshladi. 1978-yilda AQSh aviatsiya sanoatining deregulatsiya qilinishi natijasida kichik aviakompaniyalar ham ushbu tizimlardan foydalanish imkoniyatiga ega bo'ldi [3]. 1987-yilda esa Yevropaning yetakchi aviakompaniyalari (Lufthansa, Air France, Iberia, SAS) tomonidan Amadeus tizimi tashkil etildi.

Uchinchi bosqich (1987-1999-yillar) – GDS tizimlarining kengayishi va ularning mehmonxona sektori hamda boshqa turizm xizmatlariga integratsiyalashuvi davridir. Ushbu bosqichda GDS tizimlari mehmonxonalar, avtomobil ijarasi va qo'shimcha turizm xizmatlari bilan bog'lanib, sayyohlik agentliklariga kompleks xizmat paketlarini taklif etish imkoniyatini yaratdi [8].

To'rtinchi bosqich (2000-2019-yillar) – onlayn sayyohlik agentliklari (OTA) va raqamli transformatsiya davri bo'lib, internet texnologiyalarining jadal rivojlanishi natijasida Expedia (1996), Booking.com (1996), Travelocity va boshqa OTA platformalari shakllandi. Ushbu bosqich iste'molchilarga to'g'ridan-to'g'ri onlayn bronlash imkoniyatining yaratilishi bilan ajralib turadi [2].

Beshinchi bosqich (2020-yildan hozirgi kungacha) – sun'iy intellekt va aqlli turizm davri sifatida tavsiflanadi. COVID-19 pandemiyasidan keyingi sharoitda kontaktsiz xizmatlar, sun'iy intellektga asoslangan shaxsiylashtirilgan takliflar, real vaqt rejimidagi dinamik narxlash hamda bulutli texnologiyalar asosidagi yechimlar keng joriy etilmoqda [4, 5].

1-jadval. Jahon bronlash tizimlarining evolyutsion rivojlanish bosqichlari

Bosqich	Davr	Asosiy xususiyatlar	Muhim voqealar
I	1960-1975-y	CRS (Markazlashtirilgan rezervatsiya tizimlari) davri. Aviakompaniyalar ichki bronlash tizimlari.	1964: SABRE tizimi yaratildi (American Airlines + IBM)
II	1976-1986-y	GDS shakllanishi. Sayyohlik agentliklariga kirish. AQSh aviatsiya deregulatsiyasi.	1976: SABRE va Apollo agentliklarga sotila boshladi. 1978: AQSh deregulatsiyasi

III	1987-1999-y	GDS kengayishi. Mehmonxonalar, avtomobil ijarasi integratsiyasi. Yevropa GDS tizimlari.	1987: Amadeus yaratildi. 1990: Worldspan tashkil etildi. 1992: Galileo mustaqillashdi
IV	2000-2019-y	OTA va raqamli transformatsiya. Internet bronlash. Mobil texnologiyalar.	2000: SABRE ajralishi. 2006: Travelport tashkil etildi. Expedia, Booking.com yetakchilik
V	2020-hozir	AI va aqlli turizm. Kontaktsiz xizmatlar. Bulutli yechimlar. Personalizatsiya.	2020: COVID-19 tezlashtirdi. 2024: AI chatbotlar 48% qo'llash darajasi

Dimitrios Buhalis (Bournemouth universiteti, Buyuk Britaniya) e-turizm sohasining asoschisi sifatida tan olingan bo'lib, uning 2003-yilda chop etilgan "eTourism: Information Technology for Strategic Tourism Management" asari [1] mazkur yo'nalishdagi fundamental ishlardan hisoblanadi. Buhalis bronlash tizimlarini "turizm korxonalari va destinatsiyalarning raqobatbardoshligini belgilovchi strategik vosita" sifatida ta'riflaydi. U 2020-yilda "Ambient Intelligence Tourism" konsepsiyasini ilgari surdi [2] va turizm texnologiyalarining evolyutsiyasini ICT → e-turizm → aqlli turizm → Ambient Intelligence turizm zanjiri orqali izohladi. Buhalisning yondashuvi bronlash tizimlarini nafaqat texnik infratuzilma, balki butun turizm ekotizimini shakllantiruvchi strategik element sifatida talqin etishi bilan ahamiyatlidir. Biroq ushbu nazariya rivojlanayotgan mamlakatlar kontekstida yetarlicha empirik sinovdan o'tkazilmagan hamda mahalliy bozorlarning o'ziga xos xususiyatlarini to'liq hisobga olmaydi.

Pauline Sheldon (Gavayi universiteti, AQSh) 1997-yilda "Information Technologies for Tourism" nomli kitobini nashr ettirdi [8] va bu asar turizm axborot texnologiyalari sohasidagi ilk fundamental ishlardan biri bo'ldi. Sheldon bronlash tizimlarini "turizm sanoatining asab tizimi" deb ta'riflab, ularning axborot oqimlarini boshqarishdagi markaziy rolini ta'kidladi. U turizm korxonalari va destinatsiyalar uchun axborot tizimlari arxitekturasining nazariy asoslarini ishlab chiqdi. Sheldonning "asab tizimi" metaforasi bronlash tizimlarining integratsion funksiyasini aniq ifodalaydi. Biroq ushbu yondashuv tizimlarning iste'molchi xulq-atvoriga ta'sirini yetarlicha qamrab olmaydi hamda foydalanuvchi tajribasining psixologik jihatlarini chetlab o'tadi.

Hannes Werthner (Vena texnika universiteti, Avstriya) va Stefan Klein 1999-yilda "Information Technology and Tourism: A Challenging Relationship" asarini nashr etdilar [11]. Werthner e-turizmni "IT va elektron tijorat yechimlarining sayohat va turizm sanoatida tahlili, dizayni, joriy etilishi va qo'llanilishi, shuningdek, tegishli texnik va iqtisodiy jarayonlar hamda bozor tuzilmalarining tahlili" sifatida ta'riflaydi. U bronlash tizimlarining ikki tomonlama tabiatini – bir tomondan biznes vositasi, ikkinchi tomondan esa ijtimoiy-iqtisodiy hodisa sifatida – asoslab berdi. Werthnerning kompleks yondashuvi bronlash tizimlarini ko'p qirrali fenomen sifatida tushunish imkonini yaratadi. Shu bilan birga, ushbu ta'rif texnik yo'nalishga haddan tashqari urg'u berib, iste'molchilar nuqtai nazaridan bronlash jarayonining emotsional qiymatini yetarlicha aks ettirmaydi.

Rob Law (Gonkong politexnika universiteti, Xitoy) D. Buhalis bilan hamkorlikda 2008-yilda e-turizm tadqiqotlarining holatini tahlil qilgan muhim ilmiy maqolani e'lon qildi [3]. R. Law bronlash tizimlarini "turizm iste'molchilari va tashkilotlari o'rtasidagi o'zaro ta'sirni osonlashtiruvchi raqamli platformalar" sifatida izohladi hamda mobil texnologiyalarning bronlash xulq-atvoriga ta'sirini o'rgandi. U Osiyo-Tinch okeani mintaqasidagi bronlash tizimlarining o'ziga xos xususiyatlarini tahlil qildi. Lawning mintaqaviy yondashuvi jahon bronlash tizimlarining mahalliy kontekstlarda qanday moslashishini tushunishda muhim ahamiyatga ega. Biroq uning tadqiqotlari ko'proq texnologik determinizmga moyil bo'lib, ijtimoiy-madaniy omillarni yetarlicha hisobga olmaydi.

Ulrike Gretzel (Janubiy Kaliforniya universiteti, AQSh) aqlli turizm va sun'iy intellektning bronlash tizimlariga ta'sirini tadqiq etadi. U 2015-yilda "Smart Tourism: Foundations and Developments" konsepsiyasini ishlab chiqdi [5] va bronlash tizimlarini "ma'lumotlarga asoslangan aqlli destinatsiya ekotizimining ajralmas qismi" sifatida ta'rifladi. Gretzel sun'iy intellektga asoslangan personalizatsiya va prognozli tahlilning bronlash tizimlaridagi rolini chuqur o'rganmoqda. Uning kelajakka yo'naltirilgan yondashuvi bronlash tizimlarining rivojlanish istiqbollarini anglashda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, AI texnologiyalarining etik va maxfiylik bilan bog'liq masalalari uning ishlarida yetarlicha yoritilmagan.

Yuqoridagi nazariy qarashlarni sintez qilgan holda, muallif bronlash tizimlariga quyidagi ta'rifni taklif etadi: "Bronlash tizimlari – bu turizm xizmatlari taklifi va talab o'rtasidagi real vaqt rejimidagi integratsiyani ta'minlovchi, iste'molchi tajribasini personalizatsiya qiluvchi, ma'lumotlarga asoslangan qaror qabul qilishni qo'llab-quvvatlovchi hamda turizm ekotizimining barcha ishtirokchilarini yagona raqamli platformaga birlashtiruvchi strategik axborot-kommunikatsiya infratuzilmasidir." Ushbu ta'rif bronlash tizimlarining texnik, iqtisodiy va ijtimoiy funksiyalarini uyg'unlashtirib, ularning zamonaviy turizm iqtisodiyotidagi ko'p qirrali rolini aks ettiradi.

2024-yil statistik ma'lumotlarining tahlili jahon bronlash tizimlari bozorining jadal rivojlanayotganini ko'rsatmoqda. Verified Market Reports ma'lumotlariga ko'ra [10], onlayn bronlash tizimlari bozori 2024-yilda 4,69 milliard AQSh dollariga baholangan bo'lib, 2033-yilgacha yillik o'rtacha 10,5 foiz o'sish sur'ati bilan 11,52

milliard dollarga yetishi prognoz qilinmoqda. Onlayn sayohat bronlash xizmatlari bozori esa 2024-yilda 572,78 milliard AQSh dollariga yetgan [9]. Grand View Research hisobotiga ko'ra [6], onlayn sayohat agentliklari bozori hajmi 2024-yilda 612,95 milliard AQSh dollarini tashkil etgan. Mintaqaviy taqsimot nuqtai nazaridan Shimoliy Amerika yetakchi o'rinni egallab, umumiy daromadning 40 foizini shakllantiradi, undan keyin Osiyo-Tinch okeani (25 foiz), Yevropa (20 foiz), Lotin Amerikasi (8 foiz) hamda Yaqin Sharq va Afrika (7 foiz) mintaqalari joylashadi [10]. Eng tez o'sayotgan hudud sifatida Osiyo-Tinch okeani mintaqasi ajralib turib, bu yerda yillik o'sish sur'ati 12,62 foizni tashkil etmoqda [7].

2-jadval. Jahon onlayn bronlash tizimlari bozorining mintaqaviy taqsimoti (2024-yil ma'lumotlari asosida)

Mintaqa	Bozor ulushi (%)	Hajmi (mlrd \$)	CAGR (%)	Trend
Shimoliy Amerika	40,0	229,1	8,6	Barqaror
Yevropa	31,9	182,6	9,2	O'sish
Osiyo-Tinch okeani	25,0	143,2	12,6	Tez o'sish
Lotin Amerikasi	8,0	45,8	10,1	O'sish
Yaqin Sharq va Afrika	7,0	40,1	9,8	O'sish

Manba: [6, 7, 9, 10] asosida muallif tomonidan tuzilgan

Mamlakatlar kesimida tahlil qilganda, AQSh jahon bronlash tizimlari bozorida yetakchi o'rinni egallaydi – 21,8 foiz ulush bilan [10]. 2024-yilda AQShda 72 foiz katta yoshdagi aholi sayohatlarini onlayn bronlash orqali amalga oshirgan, bu ko'rsatkich an'anaviy sayyohlik agentliklaridan foydalanuvchilardan (12 foiz) olti marta yuqori. Booking Holdings kompaniyasi 2024-yilda 24 milliard dollar daromad oldi va 1,15 milliarddan ortiq mehmonxona kechalari, avtomobil ijarasi kunlari va aviachiptalar bo'yicha xizmat ko'rsatdi [6]. Yevropa bozorida Germaniya, Buyuk Britaniya va Fransiya yetakchi mamlakatlar hisoblanadi. 2024-yilda Yevropa onlayn sayohat agentliklari bozorining 31,87 foizini tashkil etdi [6]. Osiyo-Tinch okeani mintaqasida Xitoy, Hindiston, Yaponiya va Janubi-Sharqiy Osiyo mamlakatlari eng katta bozorlarga ega. Hindistonda OTA bozori 15,6 milliard dollarga baholangan va 2029-yilgacha 28,4 milliard dollarga yetishi kutilmoqda. Singapurda sayyohlarning 78 foizi OTA platformalaridan foydalanadi [7].

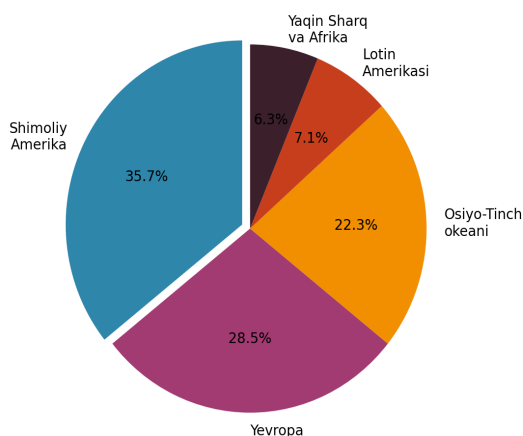
3-jadval. Tanlangan mamlakatlar bo'yicha bronlash tizimlari ko'rsatkichlari (2024-yil ma'lumotlari asosida)

Mamlakat	OTA bozori (mlrd \$)	Onlayn bronlash (%)	Mobil bronlash (%)	OTA penetratsiyasi	AI qo'llash
AQSh	125,4	72	52	Yuqori	48%
Xitoy	89,2	68	71	44%	52%
Buyuk Britaniya	42,8	76	58	Yuqori	45%
Germaniya	38,5	74	49	Yuqori	41%
Hindiston	15,6	53	68	53%	38%
Yaponiya	2,9	65	42	37%	55%
Singapur	7,0	82	74	78%	61%
Braziliya	12,4	58	62	O'rtacha	32%

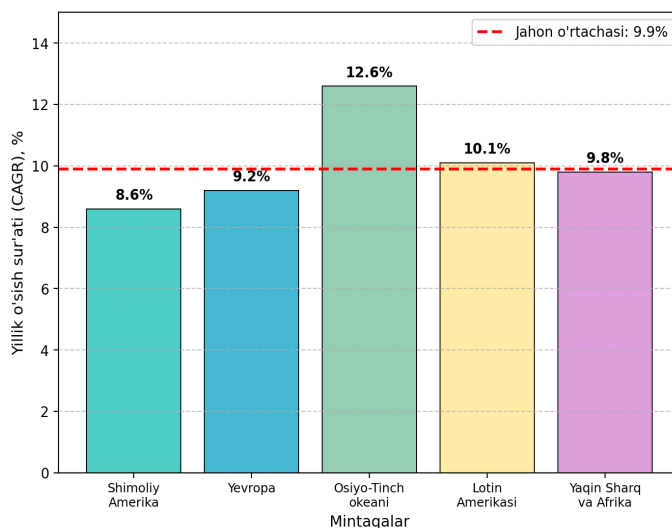
Manba: [6, 7, 9, 10, 12] asosida muallif tomonidan tuzilgan

Jahon onlayn bronlash tizimlari bozorining mintaqaviy taqsimoti, 2024-yil

Bronlash tizimlari bozorining o'sish sur'ati (CAGR 2024-2032 prognozi)

1-rasm. Jahon bronlash tizimlari bozorining mintaqaviy taqsimoti va o'sish sur'atlari (2024-yil ma'lumotlari asosida)

Bronlash tizimlari turlarining tahlili shuni ko'rsatadiki, bulutga asoslangan yechimlar bozorining 70 foizini, mahalliy serverli yechimlar esa 30 foizini tashkil etadi [10]. Mobil ilovalar orqali bronlash ulushi 2024-yilda 61,28 foizga yetdi va bu ko'rsatkich yillik 13,24 foiz o'sish sur'atini ko'rsatmoqda [7]. Uchinchi tomon OTA platformalari onlayn joylashuv bronlash bozorining 72,33 foizini nazorat qiladi. Yetakchi GDS provayderlari – Amadeus (global bozorning 37 foizi), Sabre (35 foiz) va Travelport (25 foiz) – birgalikda bozorning 97 foizini egallaydi [6]. 2024-yilda AI texnologiyalarini qo'llash bo'yicha statistika shuni ko'rsatadiki, sayyohlarning 48 foizi sayohat rejalashtirish uchun AI chatbotlaridan foydalanishga tayyor, turizm rahbarlarining 97,8 foizi AI ning kelgusi 1-5 yil ichida sohaga ta'sir ko'rsatishiga ishonadi [5, 12].

Tadqiqot natijalarini tahlil qilib, quyidagi muhim xulosalarga kelish mumkin. Birinchidan, bronlash tizimlarining evolyutsiyasi aniq belgilangan beshta bosqichdan o'tgan va har bir bosqich texnologik innovatsiyalar bilan bog'liq bo'lgan [1, 3]. CRS dan GDS ga, undan OTA ga va hozirgi AI-ga asoslangan tizimlarga o'tish jarayoni turizm sanoatining raqamli transformatsiyasini yaqqol aks ettiradi. Ikkinchidan, iqtisodchi olimlarning nazariy qarashlari bronlash tizimlarini turli nuqtai nazarlardan tahlil qilishga imkon beradi – texnik infratuzilma [8], strategik vosita [1], ijtimoiy-iqtisodiy hodisa [11], mintaqaviy fenomen [3] va kelajak texnologiyasi [5] sifatida. Bu ko'p qirrali yondashuv bronlash tizimlarining murakkab tabiatini to'liq tushunish uchun zarur.

Uchinchidan, 2024-yil statistik ma'lumotlari [9, 10] bronlash tizimlari bozorining geografik notekis taqsimlanganligini ko'rsatadi – Shimoliy Amerika va Yevropa bozorining asosiy qismini egallaydi, lekin Osiyo-Tinch okeani mintaqasi eng tez o'sish sur'atiga ega [7]. Bu holat rivojlanayotgan mamlakatlar uchun bronlash tizimlari sohasida o'sish imkoniyatlarini ko'rsatadi. To'rtinchidan, mobil texnologiyalar va AI ning bronlash tizimlariga integratsiyasi sohaning kelajak rivojlanish yo'nalishini belgilaydi [2, 4, 5]. 2024-yilda mobil bronlash ulushining 61 foizdan oshishi va AI texnologiyalariga bo'lgan qiziqishning yuqoriligi bu tendentsiyani tasdiqlaydi. Beshinchidan, COVID-19 pandemiyasi bronlash tizimlarining rivojlanishini tezlashtirdi – kontaktsiz xizmatlar, real vaqt rejimidagi bronlash va moslashuvchan bekor qilish siyosatlari zamonaviy tizimlarning ajralmas qismiga aylandi [4].

XULOSA VA TAKLIFLAR

Jahon bronlash tizimlari 1960-yillardan boshlab CRS, GDS, OTA va aqlli turizm bosqichlarini bosib o'tib, bugungi kunda turizm sanoatining ajralmas qismiga aylandi [1, 3]. 2024-yilda onlayn bronlash tizimlari bozori hajmi 572,78 milliard AQSh dollariga yetdi va 2032-yilgacha ushbu ko'rsatkich 1,2 trillion dollarga yetishi prognoz qilinmoqda [9, 10]. Shimoliy Amerika bozorda yetakchi o'rinni egallab (40 foiz), eng yuqori o'sish sur'atlari Osiyo-Tinch okeani mintaqasida kuzatilmoqda (12,6 foiz CAGR) [6, 7].

D. Buhalis [1, 2], P. Sheldon [8], H. Werthner [11], R. Law [3] va U. Gretzel [5] kabi olimlarning nazariy qarashlari bronlash tizimlarini strategik infratuzilma, axborot tarmog'i hamda aqlli turizm ekotizimining ajralmas qismi sifatida talqin qilish imkonini beradi. Sun'iy intellekt texnologiyalari, mobil ilovalar va bulutli yechimlar

bronlash tizimlarining kelajakdagi rivojlanishini belgilab bermoqda: xususan, 2024-yilda sayyohlarning 48 foizi AI asosidagi sayohatni rejalashtirish xizmatlaridan foydalanishga tayyor ekanligini bildirgan [5, 12].

O'zbekiston va boshqa rivojlanayotgan mamlakatlar uchun bronlash tizimlari sohasidagi global tendensiyalarni chuqur o'rganish va ularni mahalliy bozor sharoitlariga moslashtirilgan innovatsion yechimlar orqali joriy etish muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Buhalis D. (2003). eTourism: Information Technology for Strategic Tourism Management. London: Pearson. 408 p.
2. Buhalis D. (2020). Technology in tourism-from information communication technologies to eTourism and smart tourism towards ambient intelligence tourism: a perspective article // Tourism Review. Vol. 75(1). P. 267-272.
3. Buhalis D., & Law R. (2008). Progress in information technology and tourism management: 20 years on and 10 years after the Internet The state of eTourism research // Tourism Management. Vol. 29(4). P. 609-623.
4. Buhalis D., O. Connor P., & Leung R. (2023). Smart hospitality: from smart cities and smart tourism towards agile business ecosystems in networked destinations // International Journal of Contemporary Hospitality Management. Vol. 35(1). P. 1-25.
5. Gretzel U., Sigala M., Xiang Z., & Koo C. (2015). Smart tourism: foundations and developments // Electronic Markets. Vol. 25(3). P. 179-188.
6. Grand View Research. (2024). Online Travel Agencies Market Size, Share & Trends Analysis Report, 2024-2030. San Francisco: GVR. 150 p.
7. Mordor Intelligence. (2024). Online Accommodation Booking Market Size & Share Analysis Growth Trends & Forecasts (2024-2029). Hyderabad: MI. 120 p.
8. Sheldon P. (1997). Information Technologies for Tourism. Oxford: CAB International. 224 p.
9. SkyQuest Technology. (2024). Online Travel Booking Services Market Size, Share & Growth Report 2024-2032. Dallas: SQT. 180 p.
10. Verified Market Reports. (2024). Online Booking Systems Market Size, Evaluation, Research & Forecast 2024-2033. New York: VMR. 200 p.
11. Werthner H., & Klein S. (1999). Information Technology and Tourism: A Challenging Relationship. New York: Springer. 323 p.
12. World Travel & Tourism Council. (2024). Economic Impact Trends Report 2024. London: WTTC. 48 p.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 12

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>